

Нөкүс - 2022

НАҰРЫЗ БАЙРАМЫНЫҢ ҚҰТЛЫ БОЛСЫН!

иштин-методикалык жүйөсү № 2/1

ҮЗГІЛСІЗ БИЛГІНДЕР

ЖЕК

МУҚАДДИМ

2022-жыл ушын

«Муғаллим ҳәм үзликсиз билимлендириў»
журналына жазылыў баҳасы темендегише:

Индекс: 2092

Жеке пухара ушын бир жылға 90 000 сўм,
алты айға - 45000 сўм

Индекс: 2093

Кәрханалар ушын бир жылға 100 000 сўм,
алты айға - 50 000 сўм

КК филиал УзНИИПН

р/с 20210000800538464001

КК.Отд. «ИПОТЕКА БАНК» г. Нукус

МФО 00621

ИНН: 200362233

Наврӯз

аёмингиз
мудборак бўлсин!

МУГАЛЛИМ ҲАМ ЎЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИШ

ISSN 2181-7138

№ 2/1 - 2022 жыл

Илимий-методикалық журнал

Редактор:

А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ
Байрамбай ОТЕМУРАТОВ
Кеңесбай АЛЛАМБЕРГЕНОВ
Алишер АЛЛАМУРАТОВ
Дилшодхужа АЙТБАЕВ
Тулқин АЛЛАЁРОВ
Умида БАҲАДИРОВА
Фархад БАБАШЕВ
Аскар ДЖУМАШЕВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА
Мырзамурат ЖУМАМУРАТОВ
Аскарбай НИЯЗОВ
Сабит НУРЖАНОВ
Уролбой МИРСАНОВ
Арзы ПАЗЫЛОВ
Барлықбай ПРЕНОВ
Қаххор ТУРСУНОВ
Тажибай УТЕБАЕВ
Саодат ТОШТЕМИРОВА
Амангелди УТЕПБЕРГЕНОВ
Ризамат ШОДИЕВ
Зафар ЧОРИШАНБИЕВ
Бекзод ХОДЖАЕВ
Дустназар ХИММАТАЛИЕВ
Гулрухсор ЭРТАШЕВА

Шөлкөмлестіріушілер:

**Қарақалпақстан Республикасы
Халық билимлендириу
Министрлиги, ӨЗПНИИ
Қарақалпақстан филиалы**

**Өзбекстан Республикасы
Министрлер Кабинети
жаындағы Жоқарғы
Аттестация Комиссиясы
Президиумынын 25.10.2007
жыл (№138) қарары менен
дизимге алынды**

**Қарақалпақстан Баспа сөз хәм
хабар агентлиги тәрепинен
2007-жылы 14-февральдаи дизимге
алынды №01-044-санлы гууалык
берилген.**

**Мәзил: Нөкис қаласы,
Ерниазар Алакөз көшеси №54
Тел.: 224-23-00
e-mail: uzniipnkkf@umail.uz,
mugallim-pednauk@umail.uz
www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz**

Журналға келген мақалаларға жууап қайтарылмайды, журналда жарияланған мақалалардан алынған үзіндилер «Мугаллим ҳәм ўзликсиз билимлендириу» журналынан алынды, деп көрсетилуи шәрт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шрифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледі. Мақалада келтирилген мағлұматларға автор жууапкер.

тестологиянинг асосларини чуқурроқ ўрганиш назорат жараёнини янада сермазмун, кўп қиррали ва шаффоф бўлиши таъминлайди.

Адабиётлар:

1. Голиш Л.В. "Замонавий педагогик технологиялар", М. 1999.
2. Ишмухаммедов Р. Таълимда инновация. – Тошкент: «Фан», 2010.
3. Ишмухаммедов Р. Тарбияда инновацион технологиялар – Тошкент: «Фан», 2010.
4. Мухина С.А Соловьёва. А.А. Современные инновационные технологии обучения. М.: «ГЭОТАР-Медия» 2008 43 с.
5. Майоров А.Н. Теория и практика создания тестов для системы образования.(как выбрать, создать и использовать тесты для целей образования)/-М.: Народное образование.2001г
6. Очилов М. "Янги педагогик технологиялар", Қарши, 2000.
7. Сайидахмедов Н.С. Янги педагогик технологиялар. – Тошкент: Молия. нашр, 2003
8. Шаповалова Т.Г. Методические аспекты тестирования учебных достижений учащихся в условиях дистанционного обучения. Южно-Сахалинск: СахГУ, 2004. - 112 с.

РЕЗЮМЕ

Мақолада технологик ёндашув ва назоратга қўйиладиган талабалар, хусусан, тест назоратининг ўзига хос жиҳатлари, тамойиллари, уни ишлаб чиқишга қўйиладиган талаблар тизимига оид маълумотлар берилган. Тест тузиш методика ва эътибор бериш лозим бўлган ҳолатлар, бу жараёнда йўл қўйиладиган камчиликлар таҳлил этилган ҳамда хулосалар ишлаб чиқилган.

РЕЗЮМЕ

В статье приведена информация о технологическом подходе и требованиях к процессу контроля, в частности об особенностях, принципах тестового контроля и требованиях к его разработке. Рассмотрен процесс разработки тестов, методы и положения на которые нужно уделять особое внимание, проанализированы недостатки в этом процессе и сделаны выводы.

SUMMARY

The article provides information about the technological approach and the requirements for the control process, in particular, about the features, principles of test control and requirements for its development. The process of test development is considered, methods and provisions to which special attention should be paid, shortcomings in this process are analyzed and conclusions are drawn.

ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМ КЛАСТЕРИ ШАРОИТИДА ИҚТИСОДИЁТ БИЛИМ АСОСЛАРИ ФАНИНИ ЎҚИТИШ МЕТОДИКАСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Расулов А. Н.

Мақолага Чирчиқ давлат педагогика институти Мустақил изланувчи

Таянч сўзлар: иқтисодиёт тармоқлар, қарорлар, таълим, тизим, эркинлаштириш, тараққиёт.

Ключевые слова: отрасли экономики, решения, образование, система, либерализация, развитие.

Key words: sectors of the economy, solutions, education, system, liberalization, development.

Мамлакатимиз Президенти Ш.Мирзиёев таъкидлаганларидек, ҳаётнинг ўзи ва халқнинг талаблари бизнинг олдимизга амалий ечимини топиш лозим бўлган янги ва янада мураккаб вазифаларни қўймоқда. Ушбу муаммолар ва ҳаётнинг ўзи олдимизга қўйган мураккаб вазифаларни тезроқ ҳал қилиш, уларнинг ечимини излаб топиш, кўп жиҳатдан инсонларнинг иқтисодиёт сирларини, айниқса, бозор иқтисодиёти муносабатларининг мазмунини, уларнинг талаблари, зиддиятли хусусиятларини, қонун- қоидаларини, 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича ҳаракатлар стратегияси, мамлакатимизда иқтисодий тараққиётни жадаллаштириш мақсадида қабул қилинган стратегик дастурлар мазмунини, амалга ошириладиган кенг қўламли иқтисодий ислохотларни янада

чуқурлаштириш, инсон манфаатини биринчи ўринга қўйиш, иқтисодий эркинлаштириш, таркибий ўзгартириш, модернизациялаш ва диверсификациялашнинг мақсади ва мазмунини чуқурроқ билишларига боғлиқдир. “Иқтисодий назарияси” фани иқтисодий тушунчаларини, унинг қонун-қоидаларини, тежамли ҳўжалик юритиш сирларини, турли инсонлар ва ҳўжаликларнинг бир-бирлари билан манфаатли иқтисодий алоқада бўлиб, унумли меҳнат қилиш йўлларини ва шаклларини ўргатади. Жамиятда рўй берадиган иқтисодий қонунларни билиш ва уларнинг амал қилишига оғли муносабатда бўлишда, мамлакатни демократлаштириш ва иқтисодий бозор тамойиллари асосида ислоҳ қилиш жараёнари моҳиятини тушуниш учун зарур бўлган билимларни беришда “Иқтисодий назарияси” фанининг роли бекиёсдир. Айниқса, ёш авлодда бунёдкорлик гоёларини шакллантириш, уларнинг илмий дунёқарабини кенгайтириш, иқтисодий маданиятини ошириш каби муҳим вазифаларни бажариш орқали мазкур фанининг аҳамияти тобора ошиб бормоқда.

Мамлакатимизда қабул қилинган 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида ҳам масалага алоҳида эътибор қаратилган, яъни 3 йўналиши “Иқтисодий ривожлантириш ва либераллаштиришнинг устувор йўналишлари”, 4-йўналиши “Ижтимоий соҳани ривожлантиришнинг устувор йўналишлари”да белгиланган берилган вазифаларни амалга ошириш зарурлиги белгиланган бўлиб қўйилган.

Бугунги кунда республикаимизда олий иқтисодий таълимни янада ривожлантириш, айниқса, ижтимоий-иқтисодий муносабатлар билан боғлиқ бўлган билимлар асосини ташкил этувчи “Иқтисодий назарияси” фанини ўқитишнинг ўқув-ўқувий асосларини янада такомиллаштириш борасида сезиларли ишлар амалга оширилди. Бу эса ушбу фанни ўқитиш ишлари самарадорлигини янада оширмоқда.

Бугунги кунда мамлакатимиз таълим тизимини ривожлантириш, уни замонлаблари билан уйғунлаштиришга қатъи аҳамият берилмоқда. Бунда мутахассис кадрларни тайёрлаш, таълим ва билим бериш тизими ислохотлар талаблари билан ҳамбарчан бўлиши муҳим аҳамият касб этади.

Республикаимиз олий таълим тизимида мутахассисларни тайёрлаш тизимини замон талаблари даражасида қайта ташкил этиш мақсадида иқтисодий таълимнинг халқаро андозаларидан самарали фойдаланиш долзарб аҳамият касб этмоқда. Чунки, дунёнинг ривожланган ва бозор иқтисодиёти амал қилаётган мамлакатларнинг деярли барчаси янги механизмнинг кескин ўзгаришларига мослаша оладиган ва ҳар қандай шароитда рақобатлаша оладиган иқтисодчи мутахассисларни тайёрлаш борасида замонавий иқтисодий таълим тизимига эгадирлар. 2019 йилда мамлакатимизни ривожлантиришнинг энг муҳим устувор вазифалари туғрисидаги Ўзбекистон

Республикаси Президентининг Парламентга Мурожаатномасида мамлакатимизда олий таълим тизимини ривожлантириш масалаларига тўхталиб, “Олий таълим муассасаларида илмий салоҳиятни янада ошириш, илмий ва илмий-педагог кадрлар тайёрлаш қўламини кенгайтириш - энг муҳим масалалардан биридир. Ҳар бир ишлаб чиқариш соҳасида тармок илмий-тадқиқот муассасалари, конструкторлик бюролари, тажриба-ишлаб чиқариш ва инновацион марказлар бўлиши мақсадга мувофиқдир. Биз мамлакатимизда инвестицияларни фақатгина иқтисодий тармоқларига эмас, балки илмий ишланмалар “ноу-хау”лар соҳасига ҳам кенг жалб қилишимиз керак.”¹, - деб таъкидлаб ўтдилар.

Олиб борилаётган ислохотлар самарасини янада ошириш, давлат ва жамиятнинг ҳар томонлама ва жадал ривожланиши учун шарт-шароитлар яратиш, мамлакатимизни модернизация қилиш ҳамда ҳаётнинг барча соҳаларини либераллаштириш

бўйича устувор йўналишларни амалга ошириш мақсадида 2017 йил 7 февралда “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида” №ПФ-4947 сонли Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони қабул қилинди. Мазкур Фармонга қўра мамлакатимизда 2017-2021 йилларда “...иқтисодиётни янада ривожлантириш ва либераллаштиришга йўналтирилган макроиқтисодий барқарорликни мустаҳкамлаш ва юқори иқтисодий ўсиш суръатларини сақлаб қолиш, миллий иқтисодиётнинг рақобатбардошлигини ошириш, қишлоқ хўжалигини модернизация қилиш ва жадал ривожлантириш, иқтисодиётда давлат иштирокини камайтириш бўйича институционал ва таркибий ислохотларни давом эттириш, ҳусусий мулк ҳуқуқини ҳимоя қилиш ва унинг устувор мавқеини янада кучайтириш, кичик бизнес ва ҳусусий тадбиркорлик ривожини рағбатлантириш, ҳудудлар, туман ва шаҳарларни комплекс ва мутаносиб ҳолда ижтимоий-иқтисодий тараққий эттириш, инвестициявий муҳитни яхшилаш орқали мамлакатимиз иқтисодиёти тармоқлари ва ҳудудларига хорижий сармояларни фаол жалб этиш қўзда тутилган”.

Жамиятда рўй берадиган иқтисодий, ижтимоий қонунларни билиш ва уларни амал қилишга онгли муносабатда бўлишда, мамлакатни демократлаштириш ва иқтисодиётни бозор тамойиллари асосида ислох қилиш жараёнлари моҳиятини тушуниш учун зарур бўлган билимларни беришда таълим ва тарбия назарияси ва методикасининг аҳамияти катта. Айниқса, ёш авлодда бунёдкорлик гоёларини шакллантириш, уларнинг илмий дунёқарабини кенгайтириш, ижтимоий маданиятни ошириш каби муҳим вазифаларни бажариш орқали унинг роли тобора ошиб бормоқда.

Дастурини тайёрлашда Ўзбекистон Республикасининг Президенти Ш.М.Мирзиёев томонидан мутахассис кадрлар тайёрлаш ишлари тубдан қайта қуриш, олий таълимни тубдан ислох қилиш ишлари жадаллаштириш борасида қўйилган вазифалар, жумладан “...олий таълим муассасалари илмий салоҳиятини мустаҳкамлаш, олий таълимда илм-фанни янада ривожлантириш, унинг академик илм-фан билан интеграциялашувини кучайтириш, олий таълим муассасалари профессор-ўқитувчиларининг илмий тадқиқот фаолияти самарадорлиги ва натижадорлигини ошириш”² масалалари ҳисобга олинди. Ўзбекистонда бозор иқтисодиёти ривожланаётган шароитда олий таълим йўналишлари ва ихтисосликлари бўйича мутахассисларни тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш ҳозирги замон долзарб масаласи бўлиб қолмоқда. Юқори малакали мутахассисларни тайёрлашни кенгайтириш билан бир вақтда олий таълим тизимини тубдан яхшилаш, ислох қилиш бугунги кунда энг муҳим вазифалардан бири бўлиб қолмоқда. Бу эса, биринчи навбатда, олий таълим йўналишлари бўйича ўқитиладиган фанларнинг мазмуни ва ўқув дастурларини халқаро андозаларга мослаштиришни талаб қилади. Дастур 13.00.12 - “Таълим-тарбия назарияси ва методикаси” ихтисослиги паспортига тегишли бўлган барча масалаларни ўз ичига қамраб олади.

Малакавий имтиҳон дастури 13.00.12 - “Таълим-тарбия назарияси ва методикаси” ихтисослиги бўйича иқтисод фанлари доктори илмий даражасига талабгор катта илмий ходим-изланувчилар ва РЮЭ институти учун мўлжалланган.

Рақамли иқтисодиёт рақамли технологияларга асосланган, электрон бизнес, электрон тижорат билан боғланган, рақамли товар ва хизматлар ишлаб чиқараётган ва тақдим этаётган иқтисодий фаолиятдир. Бунда иқтисодий хизмат ва товарлар учун ҳисоб-китоблар электрон пул орқали амалга оширилади. Рақамли иқтисодиёт концепцияси атомдан битга, яъни кимёвий энг кичик заррадан электрон бирликка ўтишга асосланади.

Ўзбекистон Республикаси Ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирининг биринчи ўринбосари Олимжон Умаров таъкидлашча, рақамли иқтисодиёт алоҳида фаолият турини эмас, балки ишбилармонлик, саноат объектлари, хизматларда ахборот технологияларидан фаол фойдаланишни англатади. Агар оддий иқтисодиётда моддий буюмлар асосий ресурс ҳисобланса, рақамли иқтисодиётда бу қайта ишланадиган ҳамда узатиладиган ахборот, маълумотлар бўлади.

Рақамли иқтисодиёт йирик саноат объектлари иш самарадорлигини ошириш, ишлаб чиқаришда ўсиш, фаолият шиффолигини таъминлаш, маҳсулот таннархини камайтириш имконини беради.

Адабиётлар:

1. Мирзиёев Ш.М. 2017 йил 19 сентябр Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 72-сессиясидаги нутқи. // Халқ сўзи, 2017 йил 20 сентябр.
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. // Халқ сўзи, 2020 йил 29 декабр.
<https://cyberleninka.ru/>
<http://library.ziyouet.uz/>
<http://tsue.uz/>
<http://arm.sies.uz/>

РЕЗЮМЕ

Мақола замонавий таълим класстери шароитида Иқтисодиёт билим асослари фанини ўқитиш методикасини такомиллаштириш ҳақида бўлиб, рақамли иқтисодиёт, мамлакатимизда Иқтисодиётни ривожлантириш йўлида қабул қилинган қарорлар, иқтисодий таълим тизими ҳақида тушунчалар баён этилган.

РЕЗЮМЕ

В статье речь идет о совершенствовании методики преподавания основ экономики в условиях современного образовательного кластера, концепциях цифровой экономики, решениях, принимаемых в развитии экономики в нашей стране, системе экономического образования.

SUMMARY

The article deals with the improvement of the methodology of teaching the basics of economics in the conditions of a modern educational cluster, the concepts of the digital economy, decisions made in the development of the economy in our country, the system of economic education.

ОЛИЙ ТАЪЛИМДА ЎҚУВ МАШҲУЛОТЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ВА САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ЙЎЛЛАРИ

Махмонов У.А.

“ТИҚХММИ” миллий тадқиқотлар университетининг Қарши ирригация ва агротехнологиялар институти катта ўқитувчиси

Таянч сўзлар: олий таълим, ўқитувчи, талаба, талабага йўналтирилган таълим, субъект, лидер, кредит-модуль тизими.

Ключевые слова: высшее образование, учитель, студент, образование ориентированное на ученика, субъект, лидер, кредитно-модульная система.

Key words: higher education, teacher, student, student-oriented education, subject, leader, credit-modular system.

Мамлакат иқтисодиётининг асосий бўғини бўлган қишлоқ хўжалиги, оғир ва енгил саноат, кимё ва озиқ-овқат саноати ва шу каби бошқа соҳаларга билимли ва малакали етук мутахассис кадрларни тайёрлаб бериш ушбу мамлакат олий таълим тизимининг асосий вазифасидир. Бу масъулиятли вазифани бажариш, яъни билимли, етарлича малака ва кўникмаларга эга бўлган, рақобатбардош кадрларни тайёрлаш мақсадида, замон талабидан келиб чиққан ҳолда олий таълим тизимида қўллаб